

Josep Martí

IMF-CSIC, BARCELONA

Doctorat l'any 1985 a la Philipps-Universität de Marburg (Alemanya), treballa des del 1989 com a antropòleg a la Institució Milà i Fontanals del Consell Superior d'Investigacions Científiques (Barcelona) on dirigeix projectes de recerca de la seva especialitat. Al llarg de la seva carrera professional, els principals temes de recerca s'han centrat en els àmbits de les noves significacions socials del patrimoni cultural intangible, les identitats col·lectives i la cultura, l'antropologia de la música, l'antropologia del cos i, més recentment, el posthumanisme. Ha dut a terme treballs de camp en diferents països europeus, al Japó i a Guinea Equatorial.

Realitza tasques de docència de forma regular a la Universitat Oberta de Catalunya i a la Universitat de Barcelona.

Paisatges emocionals i identitats polaritzades a la Catalunya del Procés

1. Introducció¹

Durant el mes de novembre del 2019, tot caminant per Barcelona vaig observar com una nena que no devia arribar a l'any i anava en braços de la que segurament era la seva mare, balbucejant, assenyalava insistentment amb el dit un llaç groc penjat en un lloc ben visible del carrer. La dona que la duia, d'aquella manera condescendent que parlen els pares als fills, li va dir “és un llaç groc”, sense cap més explicació. Al marge de tota significació a la qual pogués remetre aquell símbol, el llaç va atreure l'atenció de la nena. Els objectes tenen, doncs, capacitat agentiva.²

Un dels fets que caracteritzen els anys de conflicte a Catalunya des del 2017 és la proliferació al carrer d'elements visuals que traspuen la confrontació amb l'Estat i entre les corresponents identitats polaritzades en el si del país. Després dels fets de l'1 d'octubre del 2017, alguns municipis catalans han rebatejat noms de places posant-hi denominacions que al·ludeixen a l'1 d'octubre³ o fins i tot a la república catalana.⁴ Amb aquestes accions promogudes per l'administració

Els objectes posseeixen capacitat agentiva (Barcelona, 2019).

municipal, alguns elements de l'espai públic de la població deixen constància física d'una situació política. Però les plaques d'aquestes places són purament anecdòtiques comparades amb la gran profusió d'elements visuals presents al carrer relacionats amb el Procés. Digna d'esment és l'aparició i l'ús continuat del llaç groc, un símbol pensat per reclamar la llibertat dels polítics catalans empresonats arran dels fets del 2017.⁵ Però, a més, trobem als carrers, ja des de fa anys, una gran proliferació d'estelades, pancartes penjades i pintades als murs amb missatges i, en determinats moments del conflicte, fins i tot un cert protagonisme atorgat al color

1

Per elaborar aquest article he emprat material teòric desenvolupat dins del projecte de recerca d'R+D+I sobre posthumanisme FEM2016-77963-C2-1-P. Totes les fotografies mostrades en aquest article són de l'autor.

2

Si des de la perspectiva humanista s'entenia l'agència com una característica innata d'un subjecte intencional i lliure, entès de forma essencialista, que li permet actuar en i sobre el món, el pensament posthumanista reconeix que el fet d'exercir agència no és propietat exclusiva dels éssers humans i ho deslliga de la intencionalitat. Qualsevol cosa, tant si és entesa com a organisme viu o com a objecte inert, posseeix capacitat agentiva. Al marge de les filosofies de caire animista, difícilment es pot atorgar intencionalitat als objectes; la qüestió és, però, que la idea d'intencionalitat no és essencial per parlar d'agència, quelcom que

Paraules clau: Catalunya, Procés, posthumanisme, espai públic

Palabras clave: Cataluña, proceso soberanista, posthumanismo, espacio público

Key words: Catalonia, sovereignty process, posthumanism, public space

groc, identificat —talment com el llaç— amb les reivindicacions a favor dels presos polítics. Es tracta de processos de materialització d'unes idees a l'espai públic que fan que els carrers parlin.

Piera, 2020

Després d'un cert temps de proliferació al carrer de simbologia sobiranista, partidaris de l'opció política contrària també van començar a intervenir en espais públics. En termes de Deleuze, es podria dir que s'havia ultrapassat un llindar crític propi de les intensitats objectives produïdes pels elements visuals sobiranistes (De Landa, 2010: 115

Tiana, 2020

també s'ha acabat reconeixent dins de la sociologia (al respecte vegeu Martí, 2017: 26-28).

3

Per exemple, ciutats de la importància de Girona o Lleida, a més de Tortosa, Vic, Ripoll, Molins de Rei, Centelles, Montblanc o Arbúcies, entre moltes altres.

4

Per exemple Tiana, la Selva del Camp o Deltebre.

5

El llaç groc com a símbol per mostrar reivindicacions de diferent caire es coneix a molts indrets. A Catalunya, el seu ús en el context del Procés es remunta a l'emprisonament dels líders catalans Jordi Sánchez i Jordi Cuixart el 16 d'octubre de 2017.

Un dels fets que des del 2017 caracteritzen els anys de conflicte a Catalunya és la proliferació al carrer d'elements visuals que traspugen la confrontació amb l'Estat, com banderes, missatges en forma de pancarta o pintats als murs, llaços grocs, etc. Més enllà del valor simbòlic d'aquests elements visuals, una orientació teòrica posthumanista sobre aquest activisme social en espais públics ens duu a aplicar una perspectiva postantropocèntrica, no dual i relacional. D'aquesta manera, sense manllevar la importància que té el discurs, la significació i l'estructura, hom focalitza la seva atenció en els afectes, les intensitats i l'esdeveniment en el sentit deleuzià del terme (*event*). La unitat d'anàlisi no són els elements visuals o les persones, sinó els assemblatges, els camps relacionals en els quals emergeixen afectes, sentiments i emocions. No és només que l'espai i els elements que el componen no s'entengui com quelcom desencaixat de l'individu, sinó que en termes d'*emplacement* (Howes, 2005) se'l considera dins de la interrelació sensorial i coconstitutiva de cos, ment i medi. Els elements visuals en els quals centraré el meu article són coparticipants de la vida social i contribueixen poderosament a la generació d'atmosferes afectives que al capdavant són centrals per entendre l'*emосcape* o paisatge emocional propi del país en aquests anys de conflicte.

Uno de los hechos que desde 2017 caracterizan los años de conflicto en Cataluña es la proliferación en la calle de elementos visuales que ponen de manifiesto el enfrentamiento con el Estado como banderas, mensajes en forma de pancartas o pintados en los muros, lazos amarillos, etc. Más allá del valor simbólico de estos elementos visuales, una orientación teórica posthumanista sobre este activismo social en los espacios públicos nos lleva a aplicar una perspectiva post-anthropocéntrica, no dual y relacional. De esta manera, sin negar la importancia del discurso, la significación y la estructura, se centra la atención en los afectos, las intensidades y el evento en el sentido deleuziano del término. La unidad de análisis no son los elementos visuales o las personas, sino los ensamblajes, los campos relacionales en los que emergen los afectos, los sentimientos y las emociones. No es solo que el espacio y los elementos que lo componen no se entiendan como algo desarticulado del individuo, sino que en términos de emplacement (Howes, 2005) se considera dentro de la interrelación sensorial y co-constituyente del cuerpo, la mente y el medio. Los elementos visuales en los que centraré mi artículo son co-productores de la vida social y contribuyen poderosamente a la generación de atmósferas afectivas que al fin y al cabo son fundamentales para entender el emосcape o paisaje emocional del país en estos años de conflicto.

One of the facts that characterizes the years of conflict in Catalonia since 2017 is the proliferation of visual elements on the street, which reflect the confrontation with the Spanish state such as flags, messages in the form of banners or painted on the walls, and other visual elements of protest. Beyond the symbolic value of these visual elements, a theoretical posthumanist approach of this social activism in public spaces leads us to apply a postanthropocentric, non-dual and relational perspective. In this way, without forgetting the importance of discourse, meaning and structure, attention is focused on affects, intensities and the *event* in its deleuzian sense. The unit of analysis is not the visual elements or people but the assemblages, relational fields in which affects, feelings and emotions emerge. The space and the elements that make up the space are not misunderstood as something disassociated from the subject but rather understood in terms of *emplacement* (Howes 2005), that is, the sensuous and co-constitutive interrelationship of body, mind and environment. The visual elements on which I will focus my presentation are co-participants of the social life and they powerfully contribute to the generation of emotional atmospheres that are central to understanding the *emосcape* of Catalonia and its polarized identities in these current years of conflict.

i s.). Es va començar a posar banderes espanyoles, a enretirar llaços grocs i altra simbologia independentista i a fer també pintades als murs. Durant el període comprès entre el 2017 i el moment de redactar aquest text, la simbologia de caire espanyolista apareix en molta menor intensitat que la sobiranista, però la seva presència a l'espai públic també és ben evident.⁶

Molts dels elements visuals d'un o altre signe que es mostren són responsabilitat de

Pintades unionistes com a reacció a les sobiranistes (Centelles, 2019).

ciutadans particulars que opten per posar una estelada, un llaç groc o una bandera espanyola a l'exterior de casa seva. Però la gran proliferació d'elements al carrer és deguda principalment a grups organitzats provinents del moviment sobiranista (CDR, ANC, *Òmnium Cultural*) o de grups de caire espanyolista, relacionats o no amb determinats partits polítics.⁷

El gran ús social que s'ha fet del llaç groc ha provocat que per *pars pro toto* el color groc hagi acabat per simbolitzar les mateixes reivindicacions polítiques. Així, aquest color apareix sovint a les pancartes i pintades i també a peces d'indumentària (mocadors, bufandes, gorres, fermalls, etc.) que es comercialitzen amb finalitats reivindicatives,⁸ i ha tingut un cert protagonisme durant tot aquest període. El territori és la metàfora dels seus habitants, i tenyir-lo de groc no només fa sentir tota una població que comparteix les idees que representen els elements simbòlics desplegats, sinó

Efectuant pintades en el curs d'una manifestació de recolzament al procés a Barcelona (18.10.2019).

que aporta tensió emocional. La dimensió emocional té un paper cabdal en les accions humanes, i formes socials relacionades amb qualsevol tipus d'activisme serien impossibles d'entendre sense el complex joc de fluxos afectius que es mouen entre la gent. En termes freds, es podria veure el secessionisme català com una mera voluntat de desconexió de la resta de l'Estat, des del punt de vista administratiu, polític i econòmic. Però la realitat no es limita a aquests paràmetres, ja que tant per a la població catalana com per a l'espanyola la dimensió emocional és fonamental. De fet, és gairebé impossible imaginar-se les mobilitzacions sense la presència de fortes emocions (Jasper, 1998: 414). Hom experimenta emocions que es generen mitjançant fluxos afectius sorgits d'accions molt concretes ideades amb la finalitat de generar aquests fluxos o no.

6

En el temps d'escriure aquest article, el nombre de població que a Catalunya no és partidària de la independència del país sumada a la que n'és indiferent és similar a la que es decanta per la secessió. Tot i així, aquest equilibri no es reflecteix en els elements visuals desplegats al carrer. És obvi que són aquells qui volen un canvi els que s'han de bellugar més. Els partidaris de l'*statu quo* no senten tant la necessitat de manifestar-se si és que no se'l veu amenaçat. La fortalesa de l'Estat resta inentus per a la mobilització ciutadana per part del posicionament antiseccionista. Aquest mateix desequilibri es reflecteix en termes d'afiliació i activisme a les plataformes ciutadanes partidàries d'una o altra opció (Assemblea Nacional Catalana i *Òmnium Cultural*, d'una banda, i Societat Civil Catalana, de l'altra).

7

Per exemple, l'autoanomenat Equipo Mazingher Z, que ha dut a terme diverses accions per eliminar simbologia de caire sobiranista de l'espai públic i posar-ne de signe espanyolista.

8

Rivarola (2019) també parla del *merchandising* sobiranista per al cas català.

La força dels elements visuals relacionats amb les identitats polaritzades dins de la confrontació Catalunya-Espanya que es mostren en espais públics, com succeeix amb qualsevol altre objecte, va molt més enllà del valor simbòlic que se'ls atorga. Talment com afirma Stepnisky, tot citant Gernot Böhme, els objectes no estan tancats en ells mateixos sinó que són *ecstàtics*; en termes de Böhme (2013: 5; 2017), irradien cap enfora (Stepnisky, 2018: 5). En aquest article, en parlar dels objectes, en el nostre cas tots aquells que en el marc i en referència directa a la confrontació inunden els carrers a Catalunya, prestaré més atenció a la significança que al significat.⁹ Allò que desitjo emfatitzar no és el seu contingut simbòlic, ni l'ús que se'n fa, sinó la interdependència en l'àmbit de relacionalitat afectiva entre ells i els individus, tot reconeixent les relacions pregonament somàtiques més enllà de les de caire semiòtic i considerant-los coparticipants de la vida social (Gajewska, 2015: 235). Parteixo de la base que les relacions entre els éssers humans requereixen de no-humans —entre d'altres dels objectes— per mantenir-los junts; és a dir, els objectes que compartim pertanyen també al món social (Serres, 1995: 87, dins Piekut, 2014: 200). Els objectes no s'han de considerar només com a meres croses de l'activitat humana, sinó que conjuntament amb els humans i altres elements formen part d'assemblatges¹⁰ —híbrids— que contribueixen també als processos de subjectificació (Vannini, 2016: 50). Des d'una perspectiva de l'ontologia plana,¹¹ els objectes ens fan a nosaltres dins del mateix procés en què nosaltres els fem a ells (Miller, 2010: 60).

Pot sobtar el fet que en aquest article s'estableixi un diàleg amb els elements visuals del carrer més que no pas amb els subjectes humans que els creen i els empren per als seus interessos, però això no ens ha de fer pensar que aquests darrers hi siguin absents. Una mirada postantropocèntrica ens mostra clarament la insuficiència d'entendre la vida social ignorant la capacitat agentiva dels objectes. De la mateixa manera que

avui hem arribat a una consciència tectonològica, segons la qual l'ésser humà i el *jo*, tant des del punt de vista filogenètic com també ontogenètic, no podria emergir al marge d'intricats processos d'interacció amb elements materials externs (Malafouris, 2008: 1998), el fet social necessita també dels objectes per a ésser explicat. El fet social no ha d'estar restringit a l'anàlisi de grups i activitats humanes (Domínguez-Rubio, 2005: 20). En una teoria social posthumanista cal reconèixer des del principi que les agències material i humana es constitueixen recíprocament l'una amb l'altra (Pickering, 2001: 173).

Hom diu que la imputació d'un atribut a un objecte en modifica la naturalesa. Així, una bandera no és el mateix que un llençol o una tovallola. Però, de fet, si atorguem la deguda importància a la relacionalitat, allò que es modifica no és la natura dels objectes, sinó el tipus de relacions que establim amb ells. La relacionalitat implica que els objectes són definits per subjectes, i els subjectes pels objectes. Si en termes de Bruno Latour podem considerar els objectes *actants*¹² i contribueixen per tant a estructurar les nostres interaccions és perquè "*actuen* en el sentit semiòtic del terme, en altres paraules, *transformen*" (Cooren, 2000: 176, cursiva en l'original).

En tots aquests elements visuals del carrer no és només que s'anuncien unes idees. Veure aquests signes afecta, de manera positiva o negativa, i afecta en l'àmbit de les emocions, conjugant d'aquesta manera el valor simbòlic amb l'emocional. És política materialitzada en pintura, plàstic o tela, i que, en forma d'aquestes materialitzacions i en raó d'aquestes materialitzacions, és capaç d'afectar. En pintar una gegantina bandera espanyola en un turó a vista de l'autopista passant per Martorell (vegeu fig. 22), com per exemple va fer un grup espanyolista a principis del 2019, es marca clarament un espai, "això és Espanya", ens diu aquest signe. Però la principal funció no és la de marcar quelcom que tothom ja

9

És important distingir *significat* de *significança*. Mentre que *significat* és el contingut semàntic del signe lingüístic, la *significança* fa esment a la relació concreta que s'estableix entre el receptor i el signe en un moment donat (Hirsch, 1967: 8) i té una particular rellevància en l'àmbit de les sensacions. Julia Kristeva entén el "procés de la significança" com les pulsions i operacions semiòtiques preverbals (Kristeva, 1972: 19). Mentre que el significat pot ser relativament fix —el significat del mot *taula*, per exemple— la significança és molt més volàtil, ja que emergeix segons contextos particulars. Manuel De Landa critica amb raó Clifford Geertz per bastir en fals la seva teoria de la cultura —*webs of meaning*— per no entendre precisament les dues accepcions diferents del terme anglès *meaning* (*signification* i *significance*) (De Landa, 2006: 124). Vegeu també Martí, 2019a: 168.

10

La idea d'*assemblatge* talment com ha estat treballada per Deleuze i Guattari (1980), i clarificada, sistematitzada i enriquida per Manuel de Landa (2006, 2016) és important per a les teories de caire no representacional. En tot assemblatge, allò que vertaderament importa no "és el que són els cossos, coses o institucions socials, sinó les capacitats d'acció, interacció, sentiment i desig produïts en cossos o grups de cossos per fluxos afectius" (Deleuze, citat a Fox i Alldred, 2015: 401-402). La noció d'*assemblatge* duu implícita la idea de moviment i connectivitat, d'agència processual, de relacionalitat. Són heterogenis perquè s'estableixen connexions entre elements de la més diversa natura: éssers orgànics, inorgànics, entitats socials o idees. Al respecte vegeu també Martí, 2017: 32-34.

11

El terme *ontologia plana* (*flat ontology*) s'empra en ocasions, especialment dins del corrent filosòfic de l'*object-oriented ontology*, com a equivalent de postantropocentrisme, ja que al·ludeix al fet de voler evitar posicionaments jeràrquics que privilegin l'ésser humà.

12

Es considera un *actant* qualsevol cosa que modifiqui amb la seva incidència un estat de coses; tot allò que actua o mou a l'acció, sigui humà o no humà. Un *actant*

sap, sinó la de generar emocions. No té un valor informatiu, o merament simbòlic, sinó que sobretot té un valor afectiu. Per a uns, aquesta gran bandera pintada reportarà satisfacció: “*un olé por estos patriotas que pintan banderas de España en Cataluña*”¹³; a d’altres, indignació. Tot garbuix d’emocions contradictòries en un mateix pot contribueix a l’escalada del conflicte. La bandera espanyola va acabar essent definitivament esborrada al cap d’un parell de mesos per part d’aquells a qui els molestava, però no sense alguns estira-i-arroña després d’empastifar-la amb pintura negra, repintar-la i tornar-la a empastifar.

La història es fa dia a dia amb la suma de molts esdeveniments com aquest de la bandera de Martorell i per això cal atorgar-los la deguda importància. I aquests esdeveniments poden ser presos en consideració segons diferents aproximacions teòriques, ja siguin pròpies de perspectives de caire representacional o no representacional. D’una banda, la del discurs, la significació i l’estructura. De l’altra, més propera al posthumanisme, la dels afectes, les intensitats¹⁴ i la importància atorgada al concepte deleuzià de l’esdeveniment (*event*)¹⁵. En aquesta perspectiva es demana capturar els fluxos als quals estem immersos en la nostra vida quotidiana (Thrift, 2008: 5):

“The key focus of representational research is on what things symbolize—what they denote and connote, what codes they inform, what values they defer and refer to, etc. Instead, the key concern of non-representational theory is on what things—material objects, performances, discourses, etc.—do” (Vanini, s.d.).

Quan associem la idea d’assemblatge a un espai concret, per exemple els espais públics on apareixen els elements visuals objecte d’aquest article, resulta apropiada la noció d’*emplacement* talment com l’empra David Howes. Aquest concepte, basant-se en el concepte d’*embodiment*, apunta a l’estreta connexió que es produeix entre cos, ment i medi (Howes, 2005: 7).

2. Del Masnou a Cabrera

Les dades en les quals em baso per elaborar aquest text han estat aconseguïdes durant el període que va del 2017 al 2020. Com a cas empíric ben concret, però, a fi de recollir de forma intensiva i sistemàtica la presència d’elements visuals en espais públics relacionats amb el Procés, vaig triar un moment —setembre del 2019— i un tram determinat d’espai públic —la carretera nacional II que va des de la població del Masnou fins a Cabrera de Mar, al Maresme. Es tracta d’una carretera molt concorreguda per cotxes, bicicletes i també per vianants, en aquest darrer cas, especialment, en les parts que travessa les poblacions del Masnou, Premià de Mar i Vilassar de Mar.

Es pot afirmar que, en el període en el qual vaig dur a terme el treball de camp, els signes relacionats amb el Procés que figuraven al llarg del tram de carretera N II entre el Masnou i Cabrera de Mar es podien comptar per centenars, tenint en compte que, en els gairebé 12 km del tram, ben pocs metres hi havia en què no es mostrés cap llaç groc pintat o de plàstic.¹⁶ Aquí cal afegir un gran nombre d’estelades, la majoria d’elles penjades en cases particulars, alguna molt escadussera bandera espanyola, així com domassos o pancartes demanant la llibertat dels presos catalans. A més, tot el tram de carretera investigat mostrava moltes pintades, principalment a les parets d’edificis, a les mitgeres i a les barreres de la carretera. En aquestes pintades, a més d’estelades i llaços representats, els missatges —molt curts— feien al·lusió directa a la problemàtica: “independència”, “llibertat”, “dignitat”, “democràcia”, “llibertat presos polítics”, al·lusions al 1 d’octubre del 2017... Moltes d’aquestes pintades estaven fetes amb pintura de color groc. Per part de l’unionisme, en el tram analitzat, la varietat de missatges era molt més migrada: algunes al·lusions directes a l’article 155 de la Constitució espanyola i al nom d’Espanya. Però pel que fa als elements visuals a l’espai públic, la principal activitat de l’unionisme, més que no pas expressar missatges concrets, era la d’intentar anular la

és definit per la seva capacitat de tenir efectes transformadors sobre altres éssers en una situació determinada. Els *actants* no són definits per les seves intencions, sinó per les accions (Latour, 2005: 71).

13

<<https://www.eldiestro.es/2019/03/un-ole-por-estos-patriotas-que-pintan-banderas-de-espana-en-cataluna/>> [consulta: juliol 2020].

14

En el marc teòric no representacional hom empra sovint *afectes* i *intensitats* com a sinònims. Tot i així hi ha una petita diferència en allò que expressen. *Afecte* al·ludeix a allò que produeix; *intensitat*, un terme amb plasticitat, fa esment a com ho produeix. El primer és sec; el segon és elàstic.

15

Entenem l’esdeveniment com un efecte en els encontres entre diferents cossos i matèries, un fet que es produeix en un temps i un espai concrets marcat per interaccions de caire físic, social, cultural, psicològic o d’altra natura en relacions dins d’assemblatges. Els esdeveniments entesos en aquest sentit constitueixen el flux de la història i la producció social (Fox i Allred, 2016: 197).

16

Tot i que la simbologia de tall sobiranista en espais públics es troba arreu del país, també cal tenir en compte que, a la zona on vaig dur a terme el treball de camp, la intensitat amb la qual es presenta és molt superior a la mitjana, a causa de la marcada presència i activitat de grups de caire sobiranista.

simbologia sobiranista, esborrant, repintant o enretirant elements de l'espai públic.

Tant en aquest tram concret com en general, la impressió que donen els elements visuals situats a l'espai públic relacionats amb el Procés és de:

1. Omnipresència. Apareixen arreu i sobre qualsevol tipus de suport. La senzillesa i la simplicitat del símbol més emprat, el llaç

Qualsevol lloc és bo per mostrar llaços grocs: Vic 2019; Vilassar de Mar, 2019; Esparreguera, 2020.

groc, ja sigui pintat o fet amb materials com el plàstic, fa que hom l'emplaci en els llocs més diversos: el tronc d'un arbre, parets, tanques, calçades de la carretera, mobiliari urbà (papereres, bancs, fanals)... Sovint se cerquen llocs de difícil accés per evitar l'acció destructiva dels grups unionistes.

2. Polimaterialitat. Els símbols visuals es presenten en una gran diversitat de suports: pintades a les parets i al mobiliari urbà, pancartes, domassos, pins, indumentària i complements... Això és especialment així en els llaços grocs,¹⁷ a més de la infinita gamma de possibilitats que ofereix l'aplicació del color groc al qual s'ha atorgat valor reivindicatiu.

3. Temporalitat. La coexistència de signes clarament envellits amb d'altres d'aparença fresca, tots ells, però, amb el mateix o similar missatge, dona idea de la temporalitat d'un conflicte que, especialment des del 2017 fins l'actualitat (2020), no ha perdut intensitat. Aquests signes descolorits no són encara *ghost signs*, aquells elements visuals que envellits pel pas del temps ja han perdut la vigència social (Shep, 2015), sinó que atorguen profunditat temporal als que apareixen com a recentment pintats.

4. Redundància. La gran riquesa de simbologia generada en tot el Procés fa que fàcilment es produeixi redundància, com quan s'expressa el mateix o similar missatge amb signes diferents arreglats l'un al costat de l'altre o en el senzill fet d'emprar pintura de color groc per a les pintades.

17

La gran diversitat de materials que serveixen per reproduir el signe dels llaços no pot ser més variada: principalment pintura aplicada als murs, tela, domassos i llaços de plàstic penjats al llarg de carreteres. Però de forma més anecdòtica trobem llaços confegits amb bombetes elèctriques i, per tant, lluminosos a la nit, en forma de pastissos pensats per ser consumits, reproduïts en *performances* mitjançant cossos humans, etc. Fins i tot, el 2018, van aparèixer llaços grocs en forma de caganer, la popular figura de pessebre. <https://www.ara.cat/estils/presos-noves-figures-Caganer-aquest_0_2120188101.html> [consulta: juliol 2020].

Redundància. Llaços grocs disposats de forma repetitiva (Cadaqués, 2018).

En aquest cas els llaços apareixen, però, repintats per l'unionisme (Cabrera de Mar, 2019).

El missatge explícit del mot s'acompanya del color groc i el llaç (Vilassar de Mar, 2019).

5. Intensitat. L'acumulació d'elements visuals en les seves diverses formes en molts àmbits de la via pública dona la impressió d'intensitat, impressió que s'aconsegueix especialment amb els llaços grocs, els quals no es limiten a exposar-se en llocs estratègics, sinó que, col·locats de forma repetitiva, un rere l'altre, de manera altament redundant, fan sentir fàcilment intensitat. El seu potencial afectiu es materialitza en aquesta insistència.

6. Immediatesa. Apareixen noves pintades tan aviat es produeix un fet o una efemèride rellevants. Així, per exemple, poc després que el Parlament català manifestés el rebuig a les forces espanyoles de la Guàrdia Civil, a finals de setembre del 2019,¹⁸ i el Ministeri de l'Interior espanyol fes públic l'enviament de cossos de segure-

tat a Catalunya just abans de l'anunci de la sentència relativa als polítics catalans empresonats, van aparèixer pintades com "G C que se'n vagin". Els exemples en aquest sentit són ben nombrosos, com les pintades contra la detenció de persones pertanyents a CDR a finals del setembre del 2019, relatives a la celebració de l'11 de setembre o l'aniversari de l'1 d'octubre, etc. Això ajuda a mantenir la tensió durant tot aquest llarg període que va des dels fets del 2017 fins a l'actualitat. La via pública respira i transpira al compàs dels esdeveniments polítics.

18

<<https://www.naciodigital.cat/noticia/188016/parlament/reclama/retirada/guardia/civil/catalunya>> [consulta: juliol 2020].

Immediatesa. Resposta a l'enviament de cossos de la Guàrdia Civil a Catalunya, a la detenció de CDRs (Premià de Mar, 2019) i als escàndols de la corona espanyola coneguts a l'agost del 2020 (Premià de Mar, 2020).

7. Dialogisme. Aquests elements visuals del carrer no reflecteixen, però, només un clam, sinó que entren en la dinàmica de diàleg entre ells mateixos, ja sigui en forma de complementarietat, reforç o confrontació. Un element visual pot ser reforçat quan apareix al costat d'un altre formalment diferent, però alineat ideològicament (per exemple llaços grocs i missatges a favor de la independència, o la bandera espanyola pintada i un 155 al costat) o pertorbat per un altre de signe contrari que li ha estat afegit. Però també se'l pot anular tapant-lo amb una capa de pintura, sense deixar veure què hi havia; el missatge correctiu és encara més clar quan allò que es fa és un acte de negació de l'element mostrat mitjançant el ratllat o la superposició d'un altre signe. La pugna es posa especialment de manifest quan hi veiem diferents nivells: signes que són rectificats per altres d'orientació contrària i a la vegada aquesta rectificació torna a ser

modificada mitjançant la superposició, el ratllat o esborrament.

8. Ressonància. Algunes pintades mostren frases d'eslògans que es coregen a les manifestacions i, per tant, no es tracta només d'una mera frase o proclama que es llegeix, sinó que són frases que ressonen amb experiències afectives viscudes en moments de tensió (Martí, 2019b). Si tenim en compte que moltes d'aquestes manifestacions estan molt carregades emocionalment, aquestes pintades ressonen amb les càpsules afectives¹⁹ incorpora-

19

El terme fa al·lusió a aquells moments experiencials que es viuen amb tanta intensitat que es conserven en l'individu per emergir en posteriors circumstàncies quan el context apropiat ho reclama. Podríem parlar aquí de reminiscències, un reviu d'assemblatges d'intensitats tot i que a nivell més baix que a l'experiència original.

Dialogisme. Convivència, reforç, anul·lació, pertorbació, pugna entre missatges (Maresme, 2019).

Ressonància. Els carrers seran sempre nostres (Premià de Mar, 2019).

des i augmenten per tant la seva potència afectiva.

9. Impacte. Una característica de l'omnipresent llaç groc és la de l'impacte. Quan hom es mou a peu o en vehicle en un espai curull de proclames en forma de pintades, tot i que no és sempre fàcil, hom pot arribar a ignorar els missatges escrits tot evitant llegir-los; però amb un símbol tan simple com és el del llaç, i a més reproduït amb groc cridaner, l'impacte està assegurat. Aquest efecte es produeix especialment amb signes icònics com el del llaç, representacions de l'estelada o les efígies de polítics catalans presos o a l'exili, a més també amb les banderes i —no cal dir-ho— amb el mer color groc posat on no se l'espera.

3. Afectes

Tots aquests elements visuals marquen la “carn de la ciutat”, una extensió de nosaltres mateixos (McPhie, 2017: 231). A les ciutats, els missatges dels cartells, dels grafitis, de les pintades subversives, dels il·limitats rètols i avisos que inunden els carrers ens xuclen la mirada, ens desvien dels nostres pensaments i ens fan llegir-los sense que ho pretenguem. Formen part dels incomptables fluxos de la vida quotidiana, flueixen cap a nosaltres, ens afecten. No són els fets allò que constitueix el món en primera instància, sinó les agències, ens diu Andrew Pickering (1995: 6), i això és el que vehiculen aquests elements visuals; els assumim en forma de *perceptes*, preconceptes perceptius, que en termes de Deleuze i Guattari és energia perceptiva que ens omple; elements que vibren i fan vibrar.

Talment com escriu Holger Schulze, d'acord amb el perceptualisme de Spinoza, no estem decodificant senyals constantment, però sí assimilant *perceptes* de forma contínua (Schulze, 2016: 71). Són moments fugissers en els quals experimentem el món de forma no dual. La dualitat entre qui veu i allò vist, és a dir, la dualitat subjecte-objecte es fa fonedissa per instants.²⁰ És el que suc-

20

D'això ens parla David Loy (1988: 15). Sens dubte vivim en un món dualista relatiu, però amb això coexisteixen formes d'experimentar el món de forma no dual (ibid.: 17).

Impacte. Autopista AP7 al pas de Martorell (2019). Estelada pintada a la muntanya de Montserrat, vista des de Collbató (2020). Estàtua vestida de groc a Vilassar de Mar (2020).

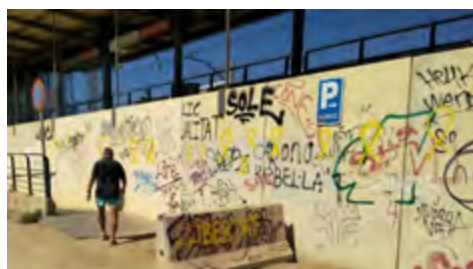
ceeix quan hom es topa amb la mirada una bandera espanyola o un llaç groc. En tot cas, la relació entre aquell que veu i allò que veu, més que en termes d'oposició binària es pot entendre com un *conversational pattern* que emergeix dels cossos talment com ho entenia Francisco Varela (1976).

En el cas dels elements visuals relacionats amb el Procés que apareixen en els carrers, hom no els busca: són ells, amb la seva capacitat agentiva, els que enxampen la mirada del vianant, sigui quina en sigui la ideologia i, si en uns casos poden resultar reconfortants i vigoritzadors, en altres poden ser per a les persones que no aconsegueixen escapar de la seva mirada terriblement irritants. Atès l'alt grau d'emocionalitat que comporta el Procés, hom pot sentir complaença, complicitat i satisfacció quan observa un signe amb el qual s'identifica; contrarietat, ràbia o indignació quan l'element visual va en contra de les pròpies conviccions polítiques, o impotència quan veu que no hi ha remei per fer callar tots aquells elements que molesten i que es presenten amb una insistència porfídiosa.

Aquests elements visuals tenen, doncs, potencial agentiu. En la *intraacció* entre aquests elements i nosaltres es generen fluxos afectius que ressonen en els nostres cossos. Allò que ens diu la idea d'*intraacció* és que les agències no precedeixen els encontres, sinó que es constitueixen mitjançant emergència en la seva *intraacció* (Barad, 2007: 33). Òbviament, partim de la realitat dels assemblatges i cada individu presenta la seva disposició particular de cordes emocionals.²¹ Per tant, els resultats de les *intraaccions* no seran sempre els mateixos ni entre diferents individus, ni en un mateix individu al llarg de diferents situacions contextuais. Fins i tot hom pot estar d'acord en el pla cognitiu amb les idees que representen els missatges pintats als murs, però, malgrat això, pot també canalitzar fluxos de rebuig, de manera que es constitueix, per tant, una nota discordant amb les identitats de referència. Tal com jo ho veig, la lletjor d'un reguitzell de llaços

groc de plàstic envellits, de banderes descolorides i esfilagarsades o d'un mur carregat barroerament ple de pintades pot provocar desgrat. La insistència altament redundant d'aquesta simbologia suscita cansament. La imatge caòtica que aquests elements visuals donen sovint de l'espai públic per la sobre càrrega amb la qual es presenten fan sentir desassossec. En aquest aspecte concret, els afectes poden ser fàcilment similars en qualsevol que sigui el punt on es troba un individu dins del contínuum de les identitats polaritzades. I aquest és també el cas per a aquells que es troben completament al marge de la confrontació emocional entre Catalunya i Espanya.

La pol·lució sígnica causada per la proliferació de missatges en espais públics fàcilment es pot percebre com un magma de caos i desordre, aspectes que hom recurrentment associa a l'excés de pintades i als grafitis (vegeu, per exemple, Vanderveen i van Eijk, 2016; Sampson i Raudenbasch, 2004). De fet, el desordre és sovint un bon aliat de qualsevol moviment disruptiu; ara bé, si s'estén al llarg del temps, com succeeix en el nostre cas, també pot generar sentiments d'avorriment o cansament per una problemàtica que no només monopolitza la vida política i les tertúlies televisives, sinó també la imatge que ofereixen els carrers. El desordre afecta i, sens dubte, la gran quantitat d'elements visuals dona aquesta imatge de desordre. No seria el cas de les senyeres o les estelades que hom col·loca a la finestra de casa seva en l'ocasió d'un 11 de setembre. Això és ordre i, fins i tot, pot vehicular un aire festiu. Però veure pintats llaços grocs a les parets, als pals dels semàfors, a les tanques o a les calçades de les carreteres i al terra dels carrers o estelades esparracades

Una selva de símbols (Cabrera de Mar, 2019).

21

El concepte de *cordes emocionals* fa referència a la sensibilitat de cada individu en relació amb afectes i emocions. Les cordes emocionals es van formant al llarg del seu itinerari vital com a resultat de la interacció entre aspectes estructurals i de discurs, i experiències viscudes. Tenen un paper important en les identitats i, per tant, en els processos d'identificació en l'àmbit polític.

genera sentiments de desordre. Els signes visuals, doncs, tenen les seves propietats que pel que fa a l'àmbit simbòlic són ben concretes. Tots sabem el que volen dir. Però les seves capacitats dins la virtualitat pròpia de l'estructura d'espais de possibilitats²² van molt més enllà d'aquestes propietats.

4. Emoscapes

De la mateixa manera que edificis en runes o carrers esventrats marquen amb l'atmosfera que traspuen el drama de les poblacions que han patit la guerra, els murs marcats de les nostres ciutats —salvant la gran distància— són també fidels testimonis del conflicte i la confrontació associats al Procés. El conjunt d'elements de caire visual que en el context del conflicte marquen l'espai públic, atès que apel·len directament a les emocions, fa que hom pugui parlar d'*emoscape* o paisatge emocional. El concepte està relacionat amb la noció de *paisatges* d'Arjun Appadurai. Aquest concepte —ens diuen Kenway i Fahey— ens ajuda a pensar en les emocions com en quelcom que no només es mou dins de la psique humana o entre grups reduïts, sinó que són fluxos relacionals que poden fins i tot amarrar tot un país (Kenway i Fahey, 2011). Aquest paisatge emocional es reflecteix —i al mateix temps es contribueix a construir-lo— al carrer, especialment mitjançant els elements visuals i sonors.

L'*emoscape*, lluny de constituir una idea abstracta, és quelcom que afecta els individus, i ho fa per les atmosferes afectives que ajuda a congruar. El terme d'*atmosferes afectives*, talment com l'empra Ben Anderson, al·ludeix a qualitats afectives espacialment alliberades que són autònomes dels cossos dels quals emergeixen (Anderson, 2009: 80) i que contribueixen poderosament al sorgiment d'emocions. Una atmosfera afectiva es configura en un moment donat a partir de la materialitat d'un espai concret i tot el que s'hi troba, entre d'altres, l'individu que l'experimenta, amb les seves sensacions i dimensió cognitiva. La idea de les atmosferes afectives és útil perquè ens ajuda a entendre l'ésser humà, no com a un ens aïllat, sinó com

un organisme estretament interrelacionat amb tot el que l'envolta. Una atmosfera és allò que fa que ens sentim d'una determinada manera en un lloc concret (Böhme, 2017). Es tracta d'una experiència que es produeix entre materialitats humanes i no humanes i al marge de distincions rígides entre objecte i subjecte (Anderson, 2009: 78).

Si entenem qualsevol tipus de conflicte com un procés continu d'escalada o desescalada, més que no pas, de forma reïficada, com una situació fixa de confrontació, resulta fàcil entendre la importància de les atmosferes afectives (Fregonese, 2017: 2). De fet, qualsevol estímul d'índole sensorial contribueix a la creació d'aquestes atmosferes, però en aquest text centrem l'atenció en els elements visuals.²³

El que voldria que quedés clar en aquest article és que, dins d'aquests *emoscapes*, hom no veu només una bandera, o un llaç groc o una pancarta, o hom no descodifica només el seu missatge explícit. Quan afirmo que aquests elements són coproductors de la vida social és perquè no es limiten a vehicular passivament el missatge que se'ls atribueix, sinó que aquests signes visuals del carrer generats pel conflicte apareixen en una situació dialògica amb tot allò que els envolta, també entre ells mateixos. Amb la seva massiva presència, es reforcen entre ells, entren en confrontació o també s'anul·len. A pocs metres o fins i tot centímetres de distància hom pot penjar llaços grocs, fer una pintada a favor de la república i mostrar una pancarta a favor dels presos polítics. Però al mateix temps, els signes es retiren (llaços grocs, banderes), s'esborren o es repinten i la seva potència afectiva canvia amb aquestes modificacions. Per part d'uns, si aquests signes abans provocaven sentiment d'adhesió, repintats pels contraris produeixen ràbia. I a la inversa per a l'altre bàndol. Si primer provoca indignació, després satisfacció. Mentre uns proclamen “ni un pas enrere”, els altres diuen de forma ben clara “som aquí per frenar”. Hom no pot sinó deixar-se endur per la pugna entre els signes quan un se superposa o trepitja

22

Manuel de Landa entén l'estructura d'espais de possibilitats com les tendències i les capacitats d'una entitat qualsevol (De Landa, 2011: 5).

23

Pel que fa als elements sonors que contribueixen a crear l'*emoscape* del Procés vegeu Martí, 2019b.

l'altre; hom sent satisfacció o enuig quan un raig gruixut d'esprai negre destrossa un disseny pintat al mur. Es tracta del poder expressiu de la materialitat que afecta els nostres cossos, amb més o menys intensitat, sempre segons la ideologia de la qual estiguin amarats.

En aquest *emoscape*, s'observa una contínua fluctuació d'intensitats, així com una dinàmica de territorialització i desterritorialització en els assemblatges dins dels quals actua la materialitat dels signes visuals del carrer. En negar, modificar o anul·lar un missatge prèviament explicitat de signe contrari, els elements incorporats al paisatge urbà reflecteixen no només unes idees, sinó que es constitueixen en elements dinàmics actius en el desenvolupament del conflicte. Espais públics abans políticament neutres són territorialitzats pel sobiranisme, desterritorialitzats per l'unionisme i fàcilment tornats a reconquerir per al Procés. O a la inversa. Les marques que deixa aquesta confrontació fan que aquests espais difícilment puguin tornar a ser vistos com abans; són coproductors de la vida social.

En els moments en els quals hom pren consciència dels signes amb què es topa al carrer es configura un assemblatge amb els seus propis fluxos afectius que li generen sentiments i li provoquen reaccions emocionals. Convé atorgar la importància a no només allò que és processat racionalment des del punt de vista cognitiu, sinó també a l'experiència viscuda i *sentida*. Aquí cal parlar de les *economies afectives* talment com les entén Sara Ahmed (2004a), constituïdes per la totalitat d'afectes en un assemblatge. Les emocions circulen entre els signes i els cossos, entre actors humans i no humans, destronant així la idea que sorgeixen de l'interior dels individus per anar cap enfora (Ahmed, 2004a: 117). La idea bàsica del concepte d'*economies afectives* —i que encaixa bé amb l'orientació teòrica d'aquest text— és que els sentiments no rau en els subjectes ni en els objectes, sinó que són produïts com efectes de la circulació (Ahmed, 2004b: 8). Són socials, materials i alhora psíquics (Ahmed, 2004b: 46). Aquests fluxos afectius contri-

En pocs dies de diferència: pintada, repintada i recuperació (Premià de Mar, 2019).

bueixen a configurar les micropolítiques dels esdeveniments (*events*), aspecte que cal tenir degudament en compte, ja que al capdavall “*politics begins with micropolitics*” (Widder,

2012: 125). Els afectes —entesos com intensitats transpersonals o prepersonals (Anderson, 2009: 78)— es generen en l'estrat inferior de consciència²⁴ per *intraacció* i emergència, dins de l'assemblatge propi d'un moment concret, per exemple, davant la vista d'un llaç groc o d'una bandera espanyola. Es tracta d'una cocreació entre qui veu i allò que veu dins de l'assemblatge fugisser que constitueix aquell esdeveniment determinat. En aquest cas, la unitat d'anàlisi no són els elements visuals, sinó els assemblatges, els camps relacionals en els quals les emocions emergeixen. Davant la vista del llaç groc pot surar un sentiment de solidaritat, de resistència, de ràbia, de rebuig, de fastigueig, de cansament, etc. Aquests elements visuals no només signifiquen, sinó que també *fan*. Aquí parlem d'intensitats viscudes, en lloc de significacions. El paisatge emocional, bastit mitjançant l'acumulació d'economies afectives i experimentat a partir de *perceptes* que es tradueixen en emocions i elements cognitius, constitueix un sistema afectiu que no només reflecteix, sinó que tot lligant fenòmens perceptius, afectius i ideatoris també intervé en la vida social i política. Precisament, la idea de país emergeix en molt bona part a partir d'aquestes experiències. Mentre que una visió molar de la pàtria ens la fa veure com a territori, una molecular l'entén com un procés afectiu i temporal, no pas com un lloc (Puar, 2007: 171).²⁵

5. Tecnologies afectives

Totes aquelles mesures pensades en generar, potenciar o simplement gestionar fluxos afectius poden ser qualificades de *tecnologies afectives* i molts dels elements visuals en general emplaçats a l'espai públic estan pensats amb aquesta finalitat, tot i que també puguin incorporar altres funcions, com les informatives. En tota confrontació en la qual la dimensió emocional sigui clara i evident —com és el cas del Procés— es posen en joc estratègies per poder incidir en l'àmbit dels afectes de la població. El mer fet de pretendre inundar el país de simbologia sobiranista, en un gran esforç col·lectiu, és un bon exemple d'aquestes estratègies. Atès que la primera iniciativa a desplegar elements visuals d'aques-

tes característiques va sorgir del sobiranisme català i sigui la població que combrega amb aquestes idees la que en faci un ús més massiu, per part del sector polític unionista s'intenta contrarestar la seva força no tant intentant emular-lo a l'hora de proporcionar visibilitat als seus símbols, cosa que no seria factible, atès el seu menor grau de mobilització ciutadana, sinó mitjançant accions tendents a anul·lar físicament els elements visuals sobiranistes de l'espai públic. Per això s'ha parlat manta vegada de voler *netejar* el carrer.²⁶

En el tempestuós període de temps iniciat la tardor del 2017 fins a la treva produïda per la pandèmia de la Covid-19 el 2020, han estat constants les accions mediàtiques de partits, principalment de la dreta espanyola, consistents a despenjar estelades, llaços grocs, pancartes a favor dels presos, etc. També hi ha hagut intents per mobilitzar els canals de la justícia per prohibir aquesta simbologia en espais públics,²⁷ iniciatives que han reeixit només per a casos molt concrets, com són els dels períodes electorals i els dels edificis o instal·lacions governamentals. Fins i tot es va arribar a prohibir la mera utilització del color groc com, per exemple, va ser el cas de l'enllumenat de les fonts de la plaça de Catalunya a Barcelona el novembre del 2017, tot just abans de les eleccions al Parlament de Catalunya convocades pel Govern espanyol a l'empara de l'article 155 de la Constitució espanyola.²⁸ Per part del sobiranisme, no han faltat tampoc accions amb repercussió mediàtica per defensar a ultrança l'exhibició d'aquests símbols. El president de la Generalitat, Joaquim Torra, va ser jutjat per desobediència el novembre del 2019 i posteriorment inhabilitat per negar-se a retirar aquesta simbologia de la seu del Govern en període electoral d'aquell mateix any. L'acció directa i explícita dels estaments polítics a favor o en contra de l'exhibició de determinats elements visuals, com els llaços grocs, amb la consegüent atenció mediàtica, va fer que augmentés la intensitat del seu poder agentiu en la dimensió afectiva, fet que va repercutir per tant en el seu valor emocional; d'aquesta manera, aquests elements, més enllà de repre-

24

"Affect is doubly located: in the relational in-between of fields of interaction; and layered below the level of minded, intentional consciousness. This vocabulary of the 'layering' of thinking, feeling and judgement is fundamental to the political resonances claimed on behalf of ontologies of affect" (Barnett, 2008: 188).

25

El terme *molar* en oposició a *molecular* és propi del ric aparell conceptual bastit per Deleuze i Guattari. Parlem de *molar* en el sentit d'un tot identificable, talment com un organisme o societat en el qual entenem que hi ha relacions estables i homogeneïtzades; un tot orgànic unificat i separat del seu entorn. La molaritat es refereix a la distribució d'una realitat en categories i formes fixes d'organització. *Molecular*, en canvi, tot deconstruint jerarquies, fa al·lusió a conjunts formats per elements relacionats no rigidament, i amb límits fluctuants (Deleuze i Guattari, 1972).

26

Vegeu, per exemple: <https://www.elconfidencial.com/espana/2018-08-05/lazos-amarillos-limpiar-calles-campana-ciudadanos_1600925/> [consulta: juliol 2020]. <https://www.elnacional.cat/ca/societat/condemnat-15-mesos-presos-ultres-arrencar-lacos-grocs-vic_528225_102.html> [consulta: agost 2020].

27

Així, per exemple, el novembre del 2018, el Partido Popular, recolzat per Ciudadanos va fer una proposta de llei al Congrés dels Diputats en contra de l'exhibició d'estelades i llaços grocs en espais públics. La proposta no va prosperar. <<https://www.lavanguardia.com/politica/20181113/452911436759/congreso-tumba-propuesta-pp-prohibir-lazos-amarillos-espacio-publico.html>> [consulta: juliol 2020].

28

<<http://www.elpuntavui.cat/politica/article/17-politica/1293820-prohibit-il·luminar-de-groc-fonts-i-facanes-a-barcelona.html>> [consulta: juliol 2020].

sentar explícitament una mera expressió de protesta, tot constituint-se en un potencial d'esdeveniments (Massumi, 2002: 269), van passar a ser agents actius en el camp de confrontació de la violència simbòlica.

El fet d'emplenar el carrer d'elements visuals de caire sobiranista forma part de les tecnologies afectives, de la mateixa manera que ho són els intents de contrarestar-los, ja sigui anul·lant-los, recorrent a elements de signe contrari o bé creant discursos amb potencial afectiu per deslegitimar-los. Això es posa en evidència no només en les declaracions de polítics o tertulians, sinó en un gènere periòdic, en el qual, en termes generals, el que prima no és la informació ni l'anàlisi, sinó la redacció de continguts pensats per posar-los al servei de la generació afectiva. La gran proliferació de signes de tall sobiranista als espais públics del país, principalment estelades i llaços grocs, fa que, per part d'alguns sectors polítics espanyols, a fi de criminalitzar-ho, es facin comparacions fàcils amb el nazisme,²⁹ per l'ús aclaparador que aquest règim feia del seu simbolisme. Hom emprava expressions com *nazi-lacis* o *lakis* en al·lusió als que s'embolcallen amb llaços grocs,³⁰ de la mateixa manera que, en el cas de les reivindicacions feministes, àmbits conservadors recorren al terme *feminazi* per desprestigiar-ne els partidaris. Tot s'ha d'entendre, però, dins d'uns paràmetres de confrontació en els quals, en la gran emocionalitat que es respira i en un escenari polític espanyol molt degradat, hom no dubta a recórrer a paraules gruixudes (*nazi*, *colpista*, *fatxa*, *botifler*) precisament, en termes de significança, per la seva capacitat d'afectar, tot i que el seu ús estigui mancat en general d'arguments racionals. Però això forma part també de les tecnologies afectives en l'àmbit polític.

6. Identitats polaritzades. Conclusió

Podem constatar que, mai a la història del país, el carrer no ha estat utilitzat de forma tan massiva per expressar una voluntat política com en el cas del Procés, circumstància que només es pot explicar, no tan sols per la importància política del moment, sinó per la gran intensi-

tat de fluxos emocionals que vehiculen els fets polítics d'aquests darrers anys. Per dur a terme una lectura d'aquests fets podem recórrer a elements estructurals, que és el que fem els antropòlegs de forma habitual. D'aquesta manera, es pot pensar que tots els elements visuals que s'acaramullen en el paisatge urbà català són conseqüència d'una situació de conflicte, del desig d'exterioritzar un posicionament polític o també el de marcar territori. Sens dubte, això es pot veure d'aquesta manera. Però entre l'objecte —amb les seves propietats semàntico-materials— i els grans dissenys estructurals hi ha un *in-between*, un entremig, digne de ser explorat.

Hi ha independentistes i hi ha unionistes. Dins d'una visió antropocèntrica entendríem aquestes identitats com a formacions relativament estables derivades de processos enculturadors i circumstàncies personals relatives a posicionaments polítics. Sabem, però, que això no és tan senzill. El postestructuralisme ja ens va dur a veure les identitats no com a quelcom fix i que hom posseeix. Ens va mostrar com les identitats poden emergir del llenguatge, esmenant d'aquesta manera la plana als que consideraven el llenguatge com a producte d'identitats. Sens dubte no es pot negar aquesta realitat. Ara, però, anant més enllà, el nou materialisme (Coole i Frost, 2010) ens fa pensar en la importància de les economies afectives en la producció d'identitats i explora com els espais i els cossos materials en general contribueixen als processos de subjectificació (Sanzo, 2018).

Esparreguera, 2020.

29

Vegeu, per exemple: <<https://www.publico.es/tremending/2018/09/09/twitter-rosa-diez-compara-los-lazos-amarillos-catalanes-con-las-esvasticas-nazis/>>; <https://cronicaglobal.es/espagnol/compolitica/comparan-esteladas-concierto-sant-esteve-alemania-nazi_304268_102.html>; <<https://deverdaddigital.com/la-esvastica-nazi-y-los-lazos-amarillos/>> [consulta: juliol 2020].

30

Obviat que el que reclamen els llaços grocs —la llibertat dels presos polítics catalans— és el mateix que han demanat organismes internacionals com els dels drets humans de l'ONU o Amnistia Internacional. Vegeu, per exemple: <<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/11/spain-conviction-for-sedition-of-jordi-sanchez-and-jordi-cuixart-threatens-rights-to-freedom-of-expression-and-peaceful-assembly/>> [consulta: juliol 2020].

La visió del cas que ens ocupa en aquest article pot ser enriquida mitjançant la perspectiva segons la qual aquestes identitats emergeixen o es reforcen a partir d'una capacitat reflexiva produïda en el si d'economies afectives que flueixen en una multiplicitat d'assemblatges implementats en esdeveniments (*events*) que, en part, tenen a veure amb la realitat de l'*emoscape* descrit en aquest text. I una part important d'aquests assemblatges està constituïda per elements no humans que lluny de poder ser considerats inerts exerceixen els seus fluxos agentius i són coproductors de la vida social. Sens dubte, els elements visuals del carrer relacionats amb el Procés poden ésser treballats des del seu valor com a símbols. En aquest article, però, he centrat els esforços a donar importància no al fet que aquests elements visuals *representin* una realitat, sinó que, entesos com formant part d'assemblatges, amb ells es generen sensacions i afectes, productes de l'encontre entre els diversos elements, que fan que les identitats siguin vibrades. Això ens acosta a entendre les identitats no de forma reificada, com a simples entitats i atributs del subjecte, sinó com a resultats emergents d'esdeveniments, accions i encontres entre cossos (Puar, 2012: 59). Les identitats no són degudes a essències, és a dir, a quelcom que pertany a un pla transcendent, sinó que es produeixen com a realitats contingents a partir d'*intraaccions* entre components d'assemblatges (De Landa, 2016: 12).

Sense cap mena de dubte, es pot parlar d'identitats polaritzades pel que fa al Procés: independentisme enfront d'unionisme. Una altra cosa, però, és que siguin aquests dos pols l'únic que calgui tenir en compte. La nostra característica visió dualista de la realitat ajuda a fer invisible tot el que hi ha entre els extrems d'una dicotomia. Les entitats socials no estan bastides per oposicions bipolars (Guattari, 2009: 26) i talment com afirmaven Deleuze i Guattari, sempre hi ha quelcom que s'escapa a l'ordenament binari de les coses (1980: 291).

Pel que fa als diferents posicionaments en el cas del Procés, allò que trobem és un magma

format per diferents assemblatges definits en termes de política (sobirana / no sobirana), règim polític (monarquia / república), identitaris (català / espanyol), drets humans (polítics presos / presos polítics) —amb totes les diferents posicions, però, que es troben a l'entremig d'aquests pols. Aquests assemblatges, no són pas estables, ja que, segons els esdeveniments, experimenten constantment processos de territorialització o desterritorialització. Així, per exemple, fets com la violència de l'1 d'octubre, les picabaralles dins de l'independentisme o els escàndols de la corona espanyola fets públics el 2020 van contribuir a promoure processos en aquest sentit.

Abans esmentava el fet que les accions d'emplaçar elements visuals a l'espai públic impliquen continus processos de territorialització i desterritorialització. Aquests no són, però, els únics que experimenta l'espai públic. Si entenem tot el que té a veure amb la mobilitat com a assemblatge també aquí es reflecteix el conflicte. Els freqüents talls a les vies públiques per raons de protestes relacionades amb el Procés, a les autopistes, als accessos a l'aeroport de Barcelona o els de l'avinguda Meridiana de Barcelona durant diversos mesos³¹ impliquen també desterritorialitzacions que afecten negativament les capacitats que s'espera d'aquests assemblatges (la fluïdesa del tràfic). De fet, qualsevol conflicte o convulsió social, si per alguna cosa es caracteritza, és per una intensificació de processos de desterritorialització. L'intent de secessió per part de Catalunya es pot entendre en termes literals i també emprant terminologia deleuziana com una voluntat de desterritorialització, un intent que va produir múltiples moviments sísmics de territorialitzacions i desterritorialitzacions, talment com es posa de manifest en la lectura dels esdeveniments que han acompanyat la celebració del referèndum de l'1 d'octubre: el territori de la política es desterritorialitza en la judicialització al mateix temps que la justícia territorialitza la política. La legalitat constitucional espanyola es desterritorialitza amb la declaració unilateral d'independència del 27 d'octubre de 2017. Es produeix *terroristació* de moviments ciutadans pacífics. La legalitat

31

<<https://www.ccma.cat/324/talls-a-la-meridiana-lajunta-de-barcelona-demana-a-la-generalitat-prohibir-los/noticia/2991174/>> [consulta: juliol 2020].

pròpia d'un estat de dret es desterritorialitza en la il·legalitat de les denominades clavegueres de l'Estat. Els garants de l'ordre practiquen el desordre de la violència i el silenciament de la democràcia. Segons els discursos de qui es tracti, aquests processos de desterritorialització se silencien, s'hi passa de puntetes o s'aplaudeixen, es condemnen o s'instrumentalitzen.

Allò que bàsicament reflecteix la simbologia mostrada al carrer, com d'altra part la gran majoria d'enquestes, és que hi ha independentistes i unionistes. Però també hi ha sobiranistes (partidaris del dret a decidir, però no independentistes), simplement catalanistes, persones contràries al fet que hi hagi presos polítics (però no forçosament independentistes), empàtics com els residents d'origen no català que, tot i que no ho comparteixin, entenen les reivindicacions sobiranistes, els que els atrauen més els valors republicans que els d'indole nacional, espanyolistes, monàrquics, els indiferents, ja siguin passavolants o bé gent del país als quals la qüestió no els preocupa en absolut. I, a més de totes aquestes possibilitats, les identifications poden ser febles o fortes (quant a la intensitat), contínues o discontinúes (hi ha aquells que al llarg dels anys del Procés poden canviar o anar canviant d'opinió en relació amb el conflicte segons els esdeveniments). En aquest sentit, doncs, les identitats pròpies del país són múltiples, fracturades i inestables. Són realitats que emergeixen, es reconfiguren i es difuminen. Són moltes les possibilitats d'identificació en relació amb els dos pols dels extrems que bàsicament és el que reflecteix el carrer. Les identitats són

relacionals. Emergeixen sentiments unionistes quan hom experimenta l'escalada de l'independentisme i es produeixen identifications independentistes quan hom pateix el pes centralista, antidemocràtic i corrupte (les clavegueres) de les forces estatals. I, en tot això, les micropolítiques generades per les economies afectives que propicien els paisatges emocionals tenen el seu paper. Important no és només allò que es diu o per què es diu, sinó com afecta l'interpel·lat. En el cas de la qüestió tractada en aquest text, això val per a qualsevol usuari de la via pública i, òbviament, la simbologia desplegada al carrer no afecta a tothom de la mateixa manera.

Si enfoquem, doncs, la problemàtica a partir de la idea pròpia del materialisme relacional i en el context de teories no duals segons les quals "*the social isn't purely social*" (Law i Mol, 1995: 276), se superen idees antropocèntriques i dualistes. D'aquesta manera, no es consideren els elements visuals merament com a productes inerts d'accions humanes intencionals, sinó com a coproductors de la situació de conflicte que es viu. La idea bàsica d'aquest pensament de caire posthumanista rau en el convenciment que les coses no entren en relació, sinó que s'esdevenen mitjançant les relacions (Scott, 2013: 305) perquè no hi ha essències o categories elementals que antecedeixin les relacions. I és a partir d'aquestes relacions que emergeixen les identitats, en el nostre cas, les identitats polaritzades del Procés i totes aquelles possibles identifications que suren entre un i altre extrem. ■

BIBLIOGRAFIA

Ahmed, S. (2004a). "Economies", *Social Text*, 22/2, 117-139.

Ahmed, S. (2004b). *The Cultural Politics of Emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.

Anderson, B. (2009). "Affective atmospheres", *Emotion, Space and Society*, 2/2, 77-81.

Appadurai, A. (1990). "Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy", *Theory Culture Society*, 7, 295-310.

Barad, K. (2007). *Meeting the Universe Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham i Londres: Duke University Press.

Barnett, C. (2008). "Political affects in public space: normative blind-spots in non-representational ontologies", *Transactions of the Institute of British Geographers*, 33, 186-200.

Böhme, G. (2013). "The art of the stage set as a paradigm for an aesthetics of atmospheres", *Ambiances: International Journal*

of Sensory Environment, Architecture and Urban Space [en línia]. <<http://ambiances.revues.org/315>>

Böhme, G. (2017). *The aesthetics of atmospheres*. Londres: Routledge.

Coole, D.; Frost, S. (ed.) (2010). *New Materialisms: Ontology,*

Agency, and Politics. Durham i Londres: Duke University Press.

Cooren, F. (2000). *The Organizing Property of Communication*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

De Landa, M. (2002). *Intensive Science and Virtual Philosophy*. Londres i Nova York: Continuum.

De Landa, M. (2006). *A New Philosophy of Society: Assemblage Theory and Social Complexity*. Londres i Nova York: Continuum.

De Landa, M. (2010). *Deleuze: History and Science*. Nova York: Atropos Press.

De Landa, M. (2011). *Philosophy and Simulation: The Emergence of Synthetic Reason*. Londres i Nova York: Continuum.

De Landa, M. (2016). *Assemblage Theory*. Edimburg: Edinburgh University Press.

Deleuze, G.; Guattari, F. (1972). *Capitalisme et schizophrénie. L'Anti-Oedipe*. París: Éditions de Minuit.

Deleuze, G.; Guattari, F. (1980). *Mille plateaux*. París: Éditions de Minuit.

Domínguez-Rubio, F. (2005). "Re-pensando lo social: Apuntes para la re-descripción de un nuevo objeto para la sociología", *AIBR: Revista de Antropología Iberoamericana* [en línia], Extra 1. <<https://www.redalyc.org/articulo.oa?id=62309908>> [consulta: 23 agost 2020].

Fox, N. J.; Alldred, P. (2015). "New materialist social inquiry: designs, methods and the research-assemblage", *International Journal of Social Research Methodology*, 18/4, 399-414.

Fox, N. J.; Alldred, P. (2016). *Sociology and the New Materialism*. Londres: Sage.

Fregonese, S. (2017). "Affective atmospheres, urban geopolitics and conflict (de)escalation in Beirut", *Political Geography*, 61, 1-10.

Gajewska, G. (2015). "On Erotically Marked Objects from the

Perspective of Object Studies", *Teksty*, 1, 231-247.

Guattari, F. (2009). *Soft Subversions: Texts and Interviews 1977-1985*. Los Angeles: Semiotext(e).

Hirsch, E. D. (1967). *Validity in Interpretation*. New Haven i Londres: Yale University Press.

Howes, D. (2005). "Introduction". Dins D. Howes (ed.), *Empire of the senses: the sensory culture reader* (p.1-17). Oxford: Berg.

Jasper, J. M. (1998). "The emotions of protest: affective and reactive emotions in and around social movements", *Sociological Forum*, 13/3, 397-424.

Kenway, J.; Fahey, J. (2011). "Getting emotional about 'brain mobility'", *Emotion, Space and Society*, 4/3, 187-194.

Kristeva, J. (1972). *El sujeto en proceso*. Cali: Ediciones Signos.

Latour, B. (2005). *Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Law, J.; Mol, A. (1995). "Notes on Materiality and Sociality", *The Sociological Review*, 43, 274-294.

Loy, D. (1988). *Nonduality: A study in comparative philosophy*. New Haven: Yale University Press.

Malafouris, L. (2008). "Between Brains, Bodies and Things: Tectonoetic Awareness and the Extended Self", *Philosophical Transactions: Biological Sciences*, 363/1499, 1993-2002.

Martí, J. (2017). "Esfilagarsats i entortolligats: Una ullada als cosos des del posthumanisme", *Immaterial*, 3, 22-41.

Martí, J. (2019a). "Beyond representation: Relationality and affect in musical practices", *Journal of Posthuman Studies*, 3/2, 159-180.

Martí, J. (2019b). "Sons i revolta a l'escenari polític català", *Quaderns-e de l'Institut Català d'Antropologia*, 23/2, 80-98.

Massumi, B. (2002). *Parables for the virtual: Affect, movement, sensation*. Durham: Duke University Press.

McPhie, J. (2017). "Embodied walls and extended skins: Exploring the distribution of mental health through tatau and graffiti". Dins S. Awad; B. Wagoner (ed.), *Street Art of Resistance* (p. 223-250). Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Miller, D. (2010). *Stuff*. Cambridge: Polity Press.

Pickering, A. (1995). *The Man-ple of Practice: Time, Agency, and Science*. Chicago: University Of Chicago Press.

Pickering, A. (2001). "Practice and posthumanism. Social theory and a history of agency". Dins T. Schatzki; K. Knorr-Cetina; E. von Savigny (ed.), *The Practice Turn in Contemporary Theory* (p. 172-183). Londres: Routledge.

Piekut, B. (2014). "Actor-Networks in Music History: Clarifications and Critiques", *Twentieth-Century Music*, 11/2, 191-215.

Puar, J. (2007). *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times*. Durham: Duke University Press.

Puar, J. (2012). "'I would rather be a cyborg than a goddess': Becoming-Intersectional in Assemblage Theory", *philoSOPHIA*, 2/1, 49-66.

Rivarola, D. J. (2019). "La estética de la independencia: emoción y razón en el nuevo proceso catalanista", *Quaderns-e de l'Institut Català d'Antropologia*, 23/2, 114-139.

Sampson, R.; Raudenbasch, S. (2004). "Seeding Disorder: Neighbourhood Stigma and the Social Construction of 'Broken Windows'", *Social Psychology Quarterly*, 67/4, 319-342.

Sanzo, K. (2018). "New Materialism(s)", *Critical Posthumanism* [en línia]. <<https://criticalposthumanism.net/new-materialisms/>>

Schulze, H. (2016). "Resistance and Resonance: A Political Anthropology of Sound", *The Senses and Society*, 11/1, 68-81.

Scott, M. W. (2013). "Steps to a Methodological Non-dualism",

Critique of Anthropology, 33/3, 303-309.

Serres, M. (1995 [1982]). *Genesis*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Shep, S. J. (2015). "Urban palimpsests and contending signs", *Social Semiotics*, 25/2, 209-216.

Stepnisky, J. (2018). "Staging Atmosphere on the Ukrainian Maidan", *Space and Culture*, 23/2, 80-97.

Thrift, N. (2008). *Non-Representational Theory: Space, Politics, Affect*. Londres i Nova York: Routledge.

Vanderveen, G.; Van Eijk, G. (2016). "Critical but Beautiful: A Study on Graffiti and the Role of Value Judgments and Context on Perceiving Disorder", *European Journal on Criminal Policy and Research*, 22, 107-125.

Vannini, P. (s.d.). "Non Representational Theory and Ethnography" [en línia]. <https://www.academia.edu/693096/Non_Representational_Theory_and_Ethnography> [consulta: 23 agost 2020].

Vannini, P. (2016). "How to climb Mount Fuji (at your earliest convenience): a non-representational approach". Dins H. Bradley; A. J. Puddephatt (ed.), *Microsociological Perspectives for Environmental Sociology* (p. 48-60). Londres: Routledge.

Varela, F. J. (1976). "Not one, not two", *CoEvolution Quarterly*, 12, 62-67.

Widder, N. (2012). *Political Theory after Deleuze*. Londres: Continuum.